

Ei uutta auringon alla

Päiviö Tommila

Mitä yhteistä on työväenpuolueella, osuustoimintaliikkeellä, Martta-liikkeellä, Suomen ensimmäisellä atlaksella ja Tieteellisten seurain valtuuskunnalla? Kaikki ovat syntyneet sata vuotta sitten 1899, joka on yksi suomalaisen yhteiskunnan tärkeitä mobilisaatiovuosia. Keskeisiä liikkeelle panovoimia oli helmikuun manifesti, jolla Venäjän keisarikunnan johto pyrki ajamaan läpi Suomen ylimääräisillä valtiopäivillä suomalaisten näkökulmasta laittomasti valmistellun asevelvollisuuslain. Manifesti olisi suomalaisten käsitysten mukaan tuhonnut maan lainsäädäntöjärjestyksen ja heikentänyt ratkaisevasti maan itsehallinnollista asemaa.

Manifestin torjumiseksi koottiin nopeasti yli puoli miljoonaa nimeä Suureen adressiin ja kerättiin ulkomailta Euroopan johtavista kulttuuripiireistä toinen addressi. Maassa nousivat voimakas henkisen vastarinnan vaatimus ja yhteiskunnan puolustustahdon aalto. Niin osuustoiminta- kuin Martta-liike olivat osa tätä toimintaa. Myös työväenliike vastusti laitonta asevelvollisuuslakia, jolla oma kotoinen sotaväki olisi käytännössä lakkautettu. Vaikka tieteellisten yhdistysten yhteistoiminnasta ja oman talon tarpeesta oli puhuttu jo aikaisemmin, molemmat toteutuivat nyt suuren mobilisaation vuonna.

Tieteellisten seurain valtuuskunta piti ensimmäisen kokouksensa maanantaina 2.10.1899. Millainen oli tämä päivä ja mitä muuta maailmassa tapahtui tuolla hetkellä? Päivä oli pilvinen ja lämmintä 11.1 astetta. Samana päivänä pidettiin Pellervo-Seuran eli osuustoimintaliikkeen perustamiskokous. Ruotsalainen puolue kokoontui kello 19 ja Ateneumissa pitivät kokoustaan nikkarit eli käsityöläiset. Yliopiston juhlasalissa luennoi ranskalainen kirjailija Maurice Gandolph ranskalaisesta teatterissa, ja luennot saivat seuraavan päivän sanomalehdissä runsaasti tilaa. Juuri oli ilmestynyt Albert Edelfeltin kuvittaman Vänrikki Stoolin tarinoiden neljäs vihko, jossa olivat mm. runot Sandelsista, kuninkaasta ja sotamarskista. Edellisenä päivänä oli kuollut vain 30-vuotiaana huomattava torpparilaitoksen historian tutkija Aksel Waren. Sensuurin kerrottiin lakkautaneen suosituksen pilalehti Matti Meikäläisen, ja painoesteitä olivat saaneet monet lehdet; kenraalikuvernööri Bobrikov kiristi otettaan julkisesta sanasta.

Ulkomaan uutisista voisi sanoa: ei uutta Auringon alla. Englanti oli juuri joutumassa (buuri)sotaan Etelä-Afrikassa. Itävallassa ja Espanjassa oli hallituskriisi. Ranskan suurimmassa metallitehtaassa Creuzot'ssa oli laaja lakko. Venäjältä otsikoitiin "Samhället och nöden i Ryssland", missä myös oli vangittu muuan miljonääri sotkuisten talousasioiden vuoksi. Turkissa kuollut 783 henkeä maanjäristyksessä.

Suomen kannalta tärkeintä ulkomaan uutista ei sanomalehdissä mainittu. Juuri 2.10.1899 julkistettiin nimittäin Berliinissä kansainvälisessä maantieteilijöiden kongressissa Suomen kartasto, maailman ensimmäinen kansalliskartasto ja sananmukaisesti "juostiin Suomi maailman kartalle", mitä tuolla hetkellä kipeästi kaivattiin.

Uusi tieteellisten seurain valtuuskunta ei pitänyt 2.10.1899 suuria illallisia. Sanomalehdissä sentään pieneä uutisena mainittiin valtuuskunnan perustamisesta. Me tiedämme nyt, mitä lapsesta on kehittynyt. Se on kasvanut ja viisastunut.

Perustuu puheeseen Tieteellisten seurain valtuuskunnan 100-vuotisjuhlaillallisilla 2.10.1999.

